

Jelentés

a Könyv- és Kézirattár 1943. évi munkálatairól

A háborús idők szelleméhez híven legelőször azt jelentem be, hogy legnagyobb értékeinket a Régi Magyar Könyvtár unicumait, dísműveink és kézirattárunk ritkaságait az év folyamán teljesen bombabiztos és nedvességmentes óvóhelyre szállítottuk. Ezeknek kiválasztása a legnagyobb körültekintéssel és gondossággal történt. Minden darabot külön-külön vízhatlan papírba csomagoltunk és erre a célra készített bádogládákba tettünk, ezeket pedig leólmozva faládákba helyeztük. A ládák tartalmáról jegyzék készült; ebből egy példány az anyaggal maradt, egyet Elnökségünknek küldtünk, egy pedig irattárunkban helyeztetett el. Az itt említett óvóhely Kolozsvár területén kívül van, és sajnos, csak korlátolt befogadó képességű; ebben köbméterenként előírt mennyiségű anyag volt elhelyezhető. Ez az anyag természetesen a háború tartama alatt hozzáférhetetlen.

Egyéb féltett értékeinket könyvtárunk „szükségóvóhelynek“ nevezhető légmentes óvóhelyén helyeztük el teljesen rendezett állapotban úgy, hogy az a kutatók számára bármikor hozzáférhető.

Könyvtárunk évenkénti leglényegesebb gyarapodását, a budapesti királyi főügyészség köteles példányait ebben az évben vitéz Balogh Ignác főkönyvtárnok és Reischel Artur alkönyvtárnok vette át. Ennek a terjedelmes anyagnak átvételére mindig az év utolsó negyedében kerülhet sor, feldolgozásával tehát jelentéstételünk idejére nem készülhetünk el teljesen. Így a kimutatásunkban feltüntetett számok (l. l. sz. mell.) gyarapodásunkat nem mutatják ki teljesen.¹

Folyóirat-állományunkat ebben az évben vétel útján is jelentékenyen gyarapítottuk. Ennek magyarázata nem a pénzhiány, hanem főként az, hogy közvetlenül eszközölt külföldi megrendeléseink eredményesebbnek és biztosabbnak bizonyultak, mint az előbbi években könyvkereskedők által közvetített rendeléseink.

Legszámottevőbb és egyszersmind legértékesebb gyarapodásunkat az özv. DR. SZEREMLEI LAJOSNÉ rákoshegyi lakostól 10.000 pengős értékben megvásárolt magánkönyvtár képezi. Ez a könyvtár az eladó néhai férjének, egy könyveket szerető műgyűjtőnek volt a tulajdona, éppen ezért nem szakkönyvtár hanem vegyes anyagú. A könyvek igen nagy része 1918 utáni eredetű, tehát könyvtárunk húsz évi hiányának pótlását segíti elő. Tekintélyes része szépirodalmi mű belföldi és külföldi íróktól, azonban nagyon sok történelmi, természettudományi, társadalomtudományi, nyelvészeti, földrajzi, hittudományi s másfajta könyv és folyóiratot tartalmaz; igen értékes sorozatok, gyűjteményes művek, lexikonok vannak közöttük. A könyvtár anyaga 13.158 kötet és körül-

¹ Itt kell megjegyezni, hogy múlt évi jelentésem mellékletei évkönyvünkből rajtunk kívül álló okokból kimaradtak. Ezt a hiányt igyekeztem pótolni most, midőn gyarapodásunk kimutatásakor a tavalyi adatokat is feltüntettem.

belül 400 újság kiváratból áll. Ebből 1917 utáni 5.320 kötet, 1917 előtti 7.838 kötet. Rendkívül értékes az 1914—1920-as világháború háborús irodalma és az akkori politikai viszonyokra vonatkozó irodalmi termékek összesen 1.009 kötetben, valamint az 1800-as évek közepére eső többszáz elsőkiadású magyar könyvsorozata. — A hírlap- és folyóirat anyagban 140-féle hírlap és folyóirat van és ebből kétharmadrész esik a forradalom és a forradalmat követő román megszállás idejére. A könyvtár megszerzését dr. SCHRIDDE ÉVA egyetemi könyvtári segédőr éber figyelmének és érdeklődésének köszönhetjük, az átvétel fáradságos munkája és az anyag Kolozsvárra szállítása MONOKI ISTVÁN egyetemi könyvtárigazgató érdeme.

Könyvtárunk kéziratára az 1943. évben igen keveset gyarapodott, mindössze 11 művel, ugyanannyi kötetben, ebből 6 kötet ajándék volt, 5 kötetet pedig vásároltunk.

A Kézirattár újjárendezésének s a kézirati anyag korszerű és a tudományos kutatás szempontjainak megfelelő új leíró katalógusa elkészítésének munkálatai, melyek a kézirattár igen fontos és már halaszthatatlan feladatkörét és célkitűzéseit képezték és az elmúlt év végén szép reményekkel megindultak, sajnos, a mostoha idők következtében teljesen megszakadtak. Az év első felében a munkát többször megzavarta a kézirattár anyaga egy részének a könyvtár egyéb múzeális jellegű különgyűjteményeinek ritkaságaival együtt az imént említett légtalmi megóvásra való elhelyezése és az ezzel kapcsolatos lajstromok elkészítése. Az év második felében, a nyári szabadságok után a kéziratár munkássága véglegesen megszakadt, miután eddigi öre, aki az összes munkákat egymaga végezte, szolgálati érdekből a könyvtár más osztályán nyert beosztást, ami egész munkaidejét lefoglalja. Így a kéziratár további működése mindössze abban nyilvánul meg, hogy a keresett kéziratok használatba való kiadásában és visszavételében a kutatók rendelkezésére áll. Az 1943. évben 18 különböző kutató összesen 225 kéziratot használt.

Térképtárunk gyarapodása 332 mű, 793 darabban; ebből 321 mű 598 darabban kötelességed, 5 mű 61 darabban ajándék; 6 mű 134 darabban vásárlás. A Térképtár anyaga jelenleg 6.881 darabból áll. A gyűjtemény 26 legértékesebb térképét óvóhelyen őrizzük. Az évi gyarapodás fel van dolgozva és hozzáférhető.

A könyvkötés adatai 1943. évben. Bekötöttet 2.190 drb. 4.872 pengő 98 fillér értékben. Beszámoltuk a 312.366 számtól 327.910 számig, 15.544 művet 15.980 kötetben. Behelyettesítve 417 mű 547 kötetben. Összesen 15.961 mű 16.527 kötetben.

Az ajándékozók névsora 1943-ban: 1. Besztercei ügyészség 29, 2. Budapesti ügyészség 13.546, 3. Dési ügyészség 22, 4. Kalocsai ügyészség 17, 5. Kolozsvári ügyészség 180, 6. Nagyváradai ügyészség 49, 7. Rimaszombati ügyészség 18, 8. Ungvári ügyészség 64, 9. Zilahai ügyészség 49, 10. Acta Scien. Szerk. Bizottság 26, 11. Ambrus 29, 12. Dr. Balogh Ernő 38, 13. Dr. Ing. Bierbauer Virgil 14, 14. Dr. Barsi Rónay Jenő 164, 15. Embertani Intézet 33, 16. Erdélyi Múzeum-Egyesület Titkársága 191, 17. Erdélyi Szépművészeti Céh 10, 18. Ismeretlen 113,

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának gyarapodása az 1942—43. évben

A gyarapodás módja	Év	Könyv		R. M. K.		Ösnyomtatvány		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtatvány		Térkép		Kézirat		Fénykép	Szín sp	Egylevels	Gyászjelentés	
		mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	drb.	drb.	drb.	drb.	
Vétel	1942	1175	1784	2	2	1	1	7	125	—	—	22	68	11	67	17	17	36	—	11	45	
	1943*	604	813	—	—	—	—	61	243	—	—	—	—	10	193	6	6	84	—	6	81	
Ajándék	1942	645	956	1	1	1	1	5	251	—	—	1	29	2	2	17	20	7	4	8	1965	
	1943*	458	605	—	—	—	—	4	164	10	21	12	12	—	—	6	6	13	—	12	3858	
Csere	1942	86	107	—	—	—	—	1	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	1943	7	9	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Köteles	1942	18569	20496	—	—	—	—	85	806	17	126	103	103	—	—	—	—	—	—	—	34	—
	1943*	12551	13998	—	—	—	—	21	290	6	70	1692	1692	322	649	—	—	—	1466	73	4946	
Összesen:	1942	20475	23343	3	3	2	2	98	1364	17	126	126	200	13	69	31	37	43	4	53	2010	
	1943*	13620	15425	—	—	—	—	86	715	16	91	1704	1704	332	792	12	12	97	1466	91	8885	

* A csillaggal jelzett adatok nem a teljes gyarapodást mutatják, mivel két gyűjtemény beírását a nagy terjedelem miatt az év folyamán nem lehetett befejezni.

19. A M. kir. Ferenc József Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi Kara 11, 20. Magyar Tudományos Akadémia 13, 21. Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ 25, 22. Történeti tár 37, 23. Dr. Roska Márton 14, 24. Dr. Sajó Géza 29, 25. Sebestyén József 19, 26. „Szövetség“ 11 mű.

Nagy hálával és köszönettel tartozom a tekintetes Választmánynak és Közgyűlésnek, hogy anyagi hozzájárulásával lehetővé tette az újjászervezéssel kapcsolatosan feltorlódtott sok munka elvégzésére rendkívüli munkaerők felvételét. Évnegyedenként beterjesztett jelentéseimben részletesen kimutattam a teljesített munkát és azt, hogy nem hiába hoztunk áldozatot.

Választmányunk óhajának teljesítéseképpen megfelelő felirati táblával láttuk el a könyvtár épületének bejáratát, mely feltűnően és kifejezően mutatja az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtárának jellegét.

Végül meleg köszönetet mondok közönségünknek a fokozódó érdeklődésért, továbbá a könyvtár tisztviselőkarának és egész személyzetének azért a lankadatlan buzgalomért, amellyel szolgálatát ellátta.

Mély tisztelettel kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvár, 1944 január 15-én.

DR. HERPEY ÁRPÁD
könyvtárigazgató

Jelentés

a Levéltár 1943. évi működéséről

A felszabadulás óta eltelt két előbbi esztendőben gyűjteményünk olyan mértékű gyarapodásáról adhattunk számot,* amelyhez csupán a századelő leggazdagabb aratású évei hasonlíthatók. Természetes következménye volt ez részint a gyűjtés húszesztendős kényszerű szünetelésének, részint pedig munkaterületünk szélesítésének. Az elmúlt két év értékes gyarapodása igazolta azt a felismerésünket, hogy Levéltárunknak vállalnia kell az erdélyi magyarság teljes magánlevéltári anyagának tervszerű gondviselését és védelmét. Az eddig sorsukra hagyott, minden védelem nélkül pusztuló iratanyagunk gondozásunkba vonása hatalmas lehetőségeket nyitott meg Levéltárunk előtt, melynek arányai csak most kezdtek volna kibontakozni. Ha tehát idei sáfarkodásunkról számot adva, most mégis a gyarapodás visszaeséséről kell megemlékeznünk, e mögött nem valami váratlan akadály, a munkánkat támogató közhangulat megfordulása, hanem a körülmények diktálta előre megfontolt magatartás keresendő. Levéltárunk gyarapításának régi kipróbált és újonnan építgetett útjai ebben az évben is a tavalyihoz hasonló gazdag eredménnyel kecsegtettek volna, ha kitűzött feladataink sorrendjében a háborús helyzet követelésének megfelelő változtatásokat nem kellett volna végrehajtanunk. Az európai kultúra sokszázados értékei-

* KELEMEN LAJOS ny. főigazgató, a múzeumi levéltár vezetője a Levéltár 1943. évi működéséről az itt közreadott jelentést terjesztette az Igazgatóválasztmány elé.